

הדף היומי

עלון יומי ללומדי הדף היומי יו"ל ע"י "מדרשית הדף היומי פ"ח"

מסכת מכות - דף א

!!! מקום זה מיועד להנצחה !!!

עיונים על הדף

תוך כדי דיבור בעדות

מבואר בדברי המשנה שכמה וכמה עדים יכולים להצטרף לכת אחת, ולא כל ב' עדים אם הם כת בפני עצמה אלא סך כל העדים מוגדרים ל"עדות אחת". וע"ז אמר רבא שדווקא באופן שהעידו בתוך כדי דיבור, וביאר רבינא שאין הכוונה שכל העדים דיברו בקצב הזמן של "שלום עליך רבי" אלא הכוונה שלא היה הפסק זמן בין דיבור לדיבור יותר משהות של כדי דיבור.

מה הנפק"מ האם מוגדרים ככת אחת או הרבה כתות נפרדות. לשון רש"י בביאורו את דברי רבא שאם העידו לאחר זמן של תוך כדי דיבור, הם ב' כתות נפרדות "לכל דבר". הוכיחו תוס' (ד"ה אמר) מלשון רש"י שכוונתו אף לגבי הפסול של "נמצא אחד מהם קרוב או פסול" היינו אם עבר תוך כדי דיבור בהגדת העדות, יש כאן כתות חלוקות ואפילו אם בכת אחת נמצא קרוב או פסול, פוסל רק את כתו ולא את שאר העדים, ואם היו מעידים כולם בתוך כדי דיבור הרי שכלל העדים היו "עדות אחת" וכאשר נמצא קרוב או פסול בטלה כל העדות.

ושאלו תוס' שדבר זה לכאורה נסתר מהמשך דברי הגמ', שמבואר ש"כת" לא מוגדרת שהצטרפה בדיבור אחד, אלא מחמת שראתה דבר אחד. שהרי שאלה הגמ' לדעת רבי יהודה שאמר שצריך לברר שהעדים הפסולים לא השתתפו בראיית העדות ולא התרו וכו' ואמרו בגמ' שהרוג יציל וכו' מבואר שאם בראיית העדות נמצא קרוב או פסול כבר פוסל את כל העדות, ואין הצורך תלוי באמירה.

ביארו תוס' שיש ב' פעמים שניתן לצרף את העדים וכל דבר תלוי בהלכות התלויות בו, מה שאמרו נמצא קרוב או פסול ברגע שראיית העדות הייתה בפסול העדות נפסלה. ולגבי עדות הזמה הצירוף של העדים נעשה באמירה, כלומר אם כל העדים העידו בתוך כדי דיבור יש כאן "עדות אחת" ולא היו זוממים עד שיוזמו כולם, ואם לא העידו בתוך כדי דיבור, אם תוזם כת אחת יחיבו אותה בכאשר זמם, ויהיה ניתן לסמוך על שאר העדים.

וביותר נקטו תוס', אם נמצא קרוב או פסול אף שהעידו ביותר מתוך כדי דיבור ולא יהיה צירוף לגבי עדות הזמה כנזכר, אולם כל העדויות יפסלו אם היה בהם קרוב פסול, והטעם הוא ברור שהרי בנמצא קרוב או פסול, העדים ראו את המעשה שהיה ועתה הם מעידים אמת, העדות שלהם התחילה מהראיה וכאמור הראיה זה סיבה לפסול אם היה בהם קרוב או פסול, ועתה כל העדות נפסלה שהרי נמצא בה פסול.

אבל לגבי עדות הזמה כל צירופם מתחיל מדיבורם שהרי הם מעידים שקר, לא היה מה שיצרף אותם קודם ולכך כאשר אמרו בשהות של יותר מתוך כדי דיבור לא מצטרפים לעדים הקודמים להם.

כדברי הסוגיא לגבי צירוף של עדים לעדים אחרים ליצור "עדות אחת" לגבי עדות הזמה או נמצא קרוב או פסול בדעת רש"י, יש כלל לדון לגבי עד אחד לעדותו בתוך כדי דיבור, וכן לגבי חזרה מעדות בתוך כדי דיבור של חברו.

בגמ' בסוטה לא,א רצו לומר לגבי איסור בעד אחד יוחזק, שלאחר שקיבלנו את העד נעשה הדבר אסור לגמרי, אלא באופן שמיד הכחישו עד בתוך כדי דיבור לא נעשה הדבר מוחזק ולכן ניתן להכשיר את הדבר.

עד שהעיד בתוך כדי דיבור לחברו, והכחישו, לא אומרים כלפי העד הראשון, שנעשה כשנייה. האם אותו עד ראשון, יוכל לחזור בו. אם התקבלה עדותו, יש כלל "כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד", ברגע שעדות התקבלה בבי"ד, שוב אין לעד שליטה על דבריו, ומעתה הדין מוטל על בי"ד לפסוק את ההלכה, וכיון שנפסקה ההלכה, כבר אין לעד כוח ושליטה על דבריו. אולם לפי הנידון לפנינו, שעד שעדיין לא התקבל, ועד אחד מכחישו תוך כדי דיבור, מועיל ההכחשה ולא אומרים את כללי העדות של "איסור בעד אחד יוחזק", א"כ אף יש לומר, שיוכל לחזור אפילו מעדותו של עצמו, והוא עדיין שולט על כח עדותו, ובי"ד עדיין לא הוציאו ההלכה על פיו.

דבר זה מבורר בתוס' במסכת שבועות (לב, א ד"ה תוכ"ד) ואומר ר"י, דכיון שהעיד זה תוך כדי דיבור של ראשון, חשיב כאילו שניהם העידו בב"א בצמצום ויכול גם הראשון לחזור ולהודות תכ"ד וכו'. עכ"ל.

למדנו מדברי התוס', שכאשר העדות ממשכה בתוך כדי דיבור, אף העד הראשון יכול לחזור בו או להוסיף על דבריו. וכידוע דברי מרן הר"י הלוי במכתבים, שיצא לדון בביאור הדברים האם כל אחד מצטרף לעדות הקודמת, או אף האחרון נמשך אחר דבריו של הראשון, כיון שאף עדות הראשון עדיין לא הסתיימה. נפק"מ אם יהיו כמה עדים, האם ויכל הראשון לחזור בו לאחר שהעיד כמה עדים. ועיקר דבר זה כבר נלמד בסוגיא בניזיר (כ, ב - כ, א) לגבי התפסה בניזיר. ויעו"ש.

מעשה יש לברר בענין אמירת "ויכולו" בצירוף לציבור (כבר הזכרנו נידון זה בעבר, ולחביות הדברים נביא את הדברים שוב בקצרה) אמרו בגמ' בשבת (קט, ב) "כל המתפלל בער"ש ואומר ויכול מעלה עליו הכתוב כאילו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית" וכו'. שואל הכל בו (סי' לה), לכאור' הדבר קשה, האם הקב"ה צריך שותף למעשה בראשית, הרי לפי

רגילות העולם שיש שותף לאדם בדבר מסוים, זה נראה כאילו אינו יכול להסתדר לבד. וזה לא שייך בקודשא בריך הוא, א"כ מה המעלה שכאילו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית. מתרץ הכל בו, כאשר אדם אומר ויכולו ומבין ויודע מה הוא אומר, מתבונן הוא בחידוש העולם, ומאמין באמונה קיימת, כאילו רואה הוא עתה את מעשה היצירה וכמו שהיה שותף לעשיית המלאכה ואז אין בזה הכחשה כי הנה אני רואה. כלומר הלשון "שותף", כאן משמש לא רח"ל כאילו הקב"ה צריך עזרה. אלא כדי להשריש לנו את האמנם שבת בראשית כאשר אנו אומרים ויכולו, כעין שאנו רואים בעינינו את יצירת העולם ומאמינים ביחוד ד' ומלכותו בכל משלה.

למעשה נקטו הפוסקים הראשונים שנהגו לומר ויכולו ג' פעמים בתפילה בלחש עם הציבור ועל כוס של ברכה. (רבינו ירוחם כל בו רמב"ם שבלו הלקט ועוד) לדעת המ"ב בעקבות לשון הטור שמורה, שאמירת ויכולו היא עדות לבריאת העולם, צריך אמירת שני אנשים, וצריך לחזור אחר עוד יהודי שיאמר איתו ביחד ויכולו (אם לא אמר עם הציבור כגון שעדיין התפלל שמו"ע). (החזו"א פליג). וכפי הנזכר עד עתה, נראה אם סיים שמו"ע והציבור היו בתוך כדי דיבור לאמירת ויכולו, יכול לומר ויגדר שיש לו עדות, ואמנם בתוס' הנזכרים בשבועות לב, א למדנו לגבי חזרה של עדות עצמו, אבל מדברי הסוגיא שלנו בצירוף העדים לכת אחת לגבי עדות הזמה ולגבי נמצא קרוב או פסול מבואר שצריך לצרף דיבור של עדות בטווח של תוך כדי דיבור. (עי' בביאור"ל או"ח קכ"ד, י)

נושא: צירוף עדים להזמה. עדות מיוחדת בנפשות ובמומן.

אמרה התורה "על פי שנים עדים או שלשה עדים יומת המת" עדות מתקיימת בשניים, וכתבו שלשה. **לדעת רבנו**, לומר שאף ב' עדים יכולים להזים ג'. **וממה** שנאמר "עדים" ויכולים להזים אפילו מאה. **לדעת ר"ש**, לומר שאף ג' לא נעשים זוממים להמיתם עד שיוזמו כולם, ומ"עדים" שהדין כך אף בק' עדים. **לדעת ר"ע**, העד השלישי בא להחמיר ולומר שנעש כמותם למרות שהעדות הייתה מתקיימת אף בלעדיו. **ומכאן למדנו** שכר לעושי מצווה, שהרי מידת טובה מרובה ממידת פורענות. **עוד למדנו**, אם נמצא קרוב או פסול, פוסל את כל העדות למרות שניתן לקיימה ע"פ שניים שאינם פסולים. **וכן** יהיה במאה עדים שאחד פסול, כולם נפסלו. **לדעת רבי יוסף**, הדין הנזכר הוא רק בנפשות, אבל בממונות מקבלים את שאר העדים. **לדעת רבי יהודה**, אף בדיני ממונות נמצא קרוב או פסול נפסלה כל העדות. אבל כל זה הדין שהעדים התרו, **אולם** אם ראו בלבד את המעשה, לא נפסלים הכשרים, **שאל"כ** לא שייך שיהיה חיוב מיתה במקום שיש ב' אחים שרואים מעשה אחד.

אמר רבא עדות נחשב לעדות אחת לגבי ג' עדים יותר, כאשר העידו בתוך "תוך כדי דיבור", **וביאר רבינא לרב אחא מדפתי** שהכוונה שכל עד מתחיל עדותו בתוך כדי דיבור לעדותו של העד שלפניו, שהרי במאה עדים לא שייך שכולם יאמרו תוך כדי דיבור.

כמבואר לדעת רבי יהודה, בנמצא קרוב או פסול בעדות נפשות, נפסלה העדות רק באופן שהפסול התרה בנידון והוא שייך לגוף העדות, ובאל"ה כשר, **אך רבי יוסי סובר** שנפסלה העדות אף באופן שהפסול לא היה שייך לגוף העדות, א"כ **שאל ר"פ** את אביי, תמיד ההרוג יציל שהוא הרי נוגע והוא ראה. **ביאר אביי** מדובר שהרוג מאחוריו. **שאל ר"פ** אם נרבע יציל. **אמר לו** באופן שנרבע מאחוריו. **שאל ר"פ** שההרוג והרובע עצמם יפסלו. **שחק. כאשר בא לפני רבא**, אמר לו "יקום דבר" הפסולים שייכים במי שמקיים את הדבר היינו העדים, ולא התובע והנתבע.

כאמור לדעת רבי יהודה, אם יש פסולים בראיית העדות צריך לבדוקם שלא התכוונו להעיד, שאל"כ יפסלו את העדות. **ביאר רבא** ששואלים אותם האם באתם לראות או להעיד. אם באו להעיד הרי יש כאן "נמצא אחד מהם קרוב או פסול" והעדות נפסלה, **ואם באו** רק לראות אינם נפסלים. **לדעת רב יהודה בשם שמואל**, הלכה כרבי יוסי שבדיני ממונות אין פסול של נמצא אחד מהם קרוב או פסול, אפילו שהכוונו להעיד. **ולדעת ר"י** הלכה כרבי שאין הבדל בין ממונות נפשות או הפסולים ראו לשם עדות פסולים את העדות.

לדעת רבנו, אם ב' כתות לא עמדו באותו מקום, אבל מצטרפים ע"י ראייה לכת אחת, **היינו** שאם חלק מכת זו ראו חלק מהכת השניה, נעשים לכת אחת לגבי הזמה. **וכדי** לקבל שם "עדים זוממים" צריך להזים את כולם, אם לא רואים אחת את השניה, הרי יש כאן ב' כתות ואם אחת הזוממת, נהרגת, **ומקיימים** את הדבר ע"י הכת השניה. **והאדם שהתרה בחוטא** לא חייב להיות אחד מן העדים. **לדעת רבי יוסי** אין החוטא נהרג א"כ העדים התרו בו שנאמר "על פי שנים עדים". **אן** דרשו "על פי שנים עדים" שלא ישמעו הדיינים מן המתרוגמן.

עד לראה מחלון אחד, ועד שני רואה מחלון אחר ואין העדים רואים זה את זה, זוהי עדות מיוחדת. **אמר רב זוטרא בר טוביה** עדות זו פסולה, **המקור** "לא יומת על פי עד אחד", ואין כוונת הכתוב על "עד אחד" כפשוטו שהרי כבר אמרו "על פי שנים". **וכן למדנו בברייתא** "לא יומת על פי עד אחד" היינו עד אחד בכל חלון, ואפילו באותו חלון בזה אחר זה אינם מצטרפים. **ותמה ר"פ לאביי**, בודאי שלא מועיל בזה אחר זה הרי כל אחד ראה רק חצי מהמעשה. **ביאר אביי** שמדובר בבעל ערוה שכל ראייה אפילו חלקית היא סיבה לחייב מיתה הבעול.

לדעת רבא ניתן לצרף עדות מיוחדת לעדות רגילה, ע"י שהמתרה רואה את ב' העדים, **אז** ששניהם רואים אותו. **והמתרה** יכול להיות אף המת בעצמו או שד.

אמר ר"י, עדות מיוחדת פסולה רק בדיני נפשות וכשרה בדיני ממונות, שהרי נאמר "לא יומת על פי עד אחד". **שיאל רב זוטרא**, אם יש צירוף, לגבי הזמה יגדרו ככת אחת ולא יהרגו את הזוממים עד שיוזמו כולם. ונשאר בקושיה.

לדעת רבי יוסי העדים צריכים להתרות, **וביאר אביי לר"פ** שלדעת רבי יוסי ברבי יהודה, שונא נהרג אף לא הייתה התראה שלא נאמר שהרג בשנגה. **וכן** תלמיד חכם שיועד את ההלכה לא צריך התראה, **שהמושג התראה** הוא להבדיל בין שונג למיזיד.

דרשו במשנה שלא ישמעו סנהדרין ע"י תרגום, **מעשה** בעדים שדברו בלע"ז והעמיד רבא מתורגמן, **ומבאר הגמ'** שרב אהבים את שפתם רק לא ידע לענות בשפתם

לפני רב פפא עד הלוואה שנקראו אילעא וטוביה, שהיו קרובים של הערב, **רצה להכשירם ר"פ** משום שאינם קרובים של הלוה או מלוה, **אמר לו רב הונא בריה דרב יהושע** אם לא יהיה ללוה ילך המלוה לערב, נמצא שהם קרובים לגוף הלוואה ופסולים.